

mišljenja i komentari

Krah intelektualizma

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Nedavno otvorih radio kad tamo, čujem, govori jedan naš (da budem posve konspirativan) vrsni stručnjak i poznavatelj gljiva. Slušatelj ga pita za neko "šumsko meso", može li se jesti, a ovaj će njemu: "Može, može, samo se ne smije poslije jela piti." Naime, objašnjava naš stručnjak, u gljivi postoje tvari koje djeluju kao antabus, pa izazivaju gađenje prema alkoholu.

I to bi bilo dosta da naš stručnjak nije poželio pokazati svu svoju pamet. Pa smo mogli čuti kako je "alkohol spoj vode i ugljičnog dioksida", da mu je formula "ce-ha-dva-o-ha" i da se djelovanje antabusa sastoji u pretvaranju alkohola u "acetatne ione", koji su "štetni". I sve to govori, a da ga nitko za ništa nije pitao! Da se barem htio izvući, poput moga školskog druga, koji je na satu latinskog jezika riječ *terra* deklinirao "tr, tre, tro, tr, tre, tra..."

Zašto se to događa? Događa se zato, jednostavno govoreći, jer mi nemamo pravih intelektualaca, ljudi koji bi znali kompetentno govoriti kako o svojoj struci, tako i o širim društvenim temama. Ljudi su stručnjaci ili potpuni laici, "ljudi s ulice". Naravno, to se događa zato što se takvo ponašanje, fahkretenizam, potiče.

Poticanje počinje već u školi, kada se gledaju samo ocjene. Nastavlja se potom na studiju, pa onda na poslu. Ideal je našeg mladog znanstvenika da se do mirovine bavi temom koji su mu drugi izabrali za doktorat. Osim crtanja postera i pisanja znanstvenih radova on ne zna ništa drugo raditi. I što je najgore, od njega se ne očekuje bilo što drugo. A jednostranost, ma čime se čovjek bavio, na kraju uvijek, nužno, vodi do uskogrudnosti, zatucanosti, gluposti. I još gore!

Kažem "i još gore" jer takav, zatucan čovjek ne vidi ništa drugo osim svoga posla i sve mu se drugo čini nevažno, trivijalno, banalno – ponaša se baš poput onog crva iz Andersenove bajke koji kaže da "zna sve što se nalazi s ove strane lista, a sve drugo na svijetu – ono što se nalazi s druge strane lista – njega ne zanima". Pita mene tako neki "nabijač znanstvenih radova" zašto ih nemam više. Što sam mu mogao reći? Rekoh mu da sam uvijek u nedoumici na što da radije potrošim svoje vrijeme, svoju intelektualnu energiju. Radije ću, kažem, napisati dobru znanstveno-popularnu knjigu nego dva-tri rutinska znanstvena rada koja nikome ni za što ne služe. Kad sam prije deset godina bio izabran u zvanje znanstvenog savjetnika, a drugi izbor nije dolazio u pitanje, prestao sam brojiti znanstvene radove. "Istraživat ću samo ono za što mislim da ima smisla i što me veseli", rekoh sebi. I nisam pogriješio. Tek kad čovjek počne razmišljati na taj način, a ne juriti kao suma-

nut za što većom količinom bilo čega (znanstvenih radova, novca, žena),* može napraviti nešto istinski dobro, lijepo i korisno.

Jesam li osamljen u ovim mislima? I jesam i nisam. S jedne strane zaista imamo među nama ljude koji misle da će ih puko gomilanje znanstvenih radova pretvoriti u genije, no s druge strane imamo pravilnike za izbor u znanstvena zvanja koji uzimaju u obzir i druge aktivnosti kandidata osim znanstvenih. U mom institutu, primjerice, da bi čovjek bio izabran u zvanje višeg znanstvenog suradnika ili savjetnika treba imati 1/9 bodova iz "kategorije B", a to znači da mora pokazati kako je napisao stručne radove i udžbenike, kako je sudjelovao u nastavi ili se bavio popularizacijom znanosti. Prema mom mišljenju, da bi se mladi čovjek razvio u dobrog znanstvenika, trebao bi pola svog vremena posvetiti znanstvenom istraživanju, četvrtinu stručnom radu a četvrtinu prijenosu znanja, što će reći nastavi i popularizaciji znanosti. Iz bavljenja znanostima bez te dvije komponente prijeti opasnost da čovjek zahiri, da izgubi vezu sa stvarnošću, pa počne poput Don Quijotea jurišati na vjetrenjače u nekoj samo njemu znanoj stvarnosti.

No problem Don Quijotea nije samo u tome što je u svome ključetu vidio bojnoga ata, u vjetrenjači zmaja, u krčmi dvorac, a u krčmarici predivnu i čednu kraljevnu, nego prije svega u tome što je sebi i drugima nametao vrijednosti posve neprimjerene njegovom dobu i prilikama. Bez odvažnosti, hrabrosti i visokog osjećaja časti, kako svoje tako i svoje plemićke loze, ne bi se u doba viteza i oklopnika mogla izvojevati nijedna bitka – jer zašto bi netko jurišao u smrt, ako mu od života nema ništa milije? No protiv koga se i za što bori Don Quijote? Protiv zmaja da bi se pokazao pred krčmaricom, oprostite kraljevnom. Eh...

Možda bi među našim znanstvenicima bilo više sloge i suradnje, a manje svade i omalovažavanja kad bismo – umjesto da se bavimo scientometrijom – sami sebe znali zapitati: Zašto i za koga radimo? Koji su ciljevi našeg znanstvenog rada? Koja je njegova društvena uloga? No da bi čovjek do takvih pitanja došao, treba prvo naučiti misliti. A teško je naučiti misliti kada te od malena uče da je broj znanstvenih radova i broj njima polučenihih citata alfa i omega svake znanstvene karijere. Ipak, treba početi misliti – bolje ikad nego nikad!

* Poznajem čovjeka koji ima toliko novca da ne zna gdje da ga metne. "To je zato što nikad nisam mislio na novac", reče mi. Ako je čovjek uspješan u svome poslu (= talentiran, marljiv i uporan), novac će doći sam od sebe.